

УДК 930.1(437.6)

Історіографія проблеми європейської інтеграції Словачької Республіки (загальна характеристика)

І.І. МАРТИНЧУК

Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна
E-mail: inna-martynchuk@yandex.ru

Авторське резюме

Перебіг трансформаційних процесів у Словачькій Республіці привертая увагу дослідників від самого розпаду соціалістичного блоку та початку демократичних перетворень. Огляд наукового висвітлення проблеми дозволяє розділити існуючі матеріали наукового характеру на групи: вітчизняна та зарубіжна історіографія, кожна з яких має специфіку подання матеріалу.

Слід зазначити, що українська історіографія 90-х років ХХ ст. не відзначається активним інтересом до внутрішньополітичних проблем СР. Це зумовлено насамперед тим, що українська дипломатія цього періоду не повною мірою використовувала можливості двостороннього співробітництва зі СР, пріоритетними вважалися відносини з іншими державами ЦСЄ. Крім того, і СР, і Україна певний час претендували на роль так званого «мосту між Сходом і Заходом». Стійкий інтерес до історії країн Центрально-Східної Європи в Україні з'явився у 2001–2002 рр., коли з ініціативи істориків провідних вищих навчальних закладів України розгорнулася реалізація масштабних дослідницьких проєктів з історії цих країн загалом та Словаччини зокрема. Російська історіографія приділяє значну увагу трансформаційним процесам у країнах Центрально-Східної Європи та змінам їх геополітичного становища.

У словацькій історіографії постійно присутня тематика досліджень як внутрішньополітичного розвитку країни, так і різних напрямів її зовнішньої політики. Специфікою словацьких досліджень є те, що майже всі вони виконувалися експертами незалежних дослідницьких центрів та неурядових організацій.

Таким чином, вітчизняна історіографія розкриває переважно загальну картину внутрішньополітичного розвитку Словачької Республіки у 1993–2004 рр. Значна увага звертається на україно-словацькі відносини. Водночас російські історики та політологи більш тенденційно висвітлюють процеси реформ у Словаччині та їх зовнішньополітичні наслідки. Словацька історіографія, на відміну від вітчизняної та російської, репрезентує глибокий аналіз системних, у першу чергу, геополітичних чинників розвитку Словачької держави, вказує на гальмуючі фактори реалізації інтеграційного курсу держави, рекомендує окремі механізми розв'язання проблемних вузлів відносин Словаччини з ЄС і НАТО та пропонує оптимальні шляхи інтенсифікації співробітництва з ними.

Ключові слова: історіографія, Словачька Республіка, внутрішньополітичний розвиток, міжнародні відносини, європейська інтеграція, геополітичні чинники.

Historiography the problem of european integration Slovak Republic (universal referense)

I.I. MARTYNCHUK

Rivne state humanitarian university, Rivne, Ukraine
E-mail: inna-martynchuk@yandex.ru

Abstract

The course of transformation processes in the Slovak Republic has attracted the attention of researchers from the collapse of the socialist bloc and the beginning of democratic changes. Review of Research of the problem of existing materials can divide the scientific nature of the groups: domestic and foreign historians, each of which has a specific presentation.

It should be noted that Ukrainian historiography 90s of the twentieth century. there is no active interest in the problems of domestic SR. This is due primarily to the fact that the Ukrainian diplomacy of this period are not fully used the possibilities of bilateral cooperation with CP, were considered a priority with other CEE countries. In addition, both CP and Ukraine for some time claimed to be the so-called «bridge between East and West.» Sustained interest in the history of Central and Eastern Europe in Ukraine was in 2001-2002, when the initiative of leading historians of higher education in Ukraine unfolding realization of large-scale research projects on the history of these countries in general and Slovakia in particular. Russian historiography pays attention to transformation processes in the countries of Central and Eastern Europe and change their geopolitical position.

In the Slovak historiography pervasive themes of research as internal development, and various areas of its foreign policy. The specificity of Slovak researches is that almost all of them were carried out by experts

© І.І. Мартинчук, 2013

independent think tanks and NGOs.

Thus, the domestic historiography reveals the most general picture of the internal development of the Slovak Republic in the 1993-2004 biennium. Considerable attention is drawn to the Ukraine-Slovak relations. However, Russian historians and political scientists are more biased coverage reform process in Slovakia and its foreign policy implications. Slovak historiography, unlike domestic and Russian, represents a profound analysis of the system in the first place, geopolitical factors in the development of the Slovak state, indicating the inhibitory factors of the integration policy of the state, recommends specific mechanisms to solve the problem components Slovak relations with the EU and NATO provides best ways to step up cooperation with them.

Keywords: historiography, the Slovak Republic, internal political development, international relations, European integration, geopolitical factors.

Постановка проблеми. Перебіг трансформаційних процесів у постсоціалістичних країнах Центрально-Східної Європи та Словаччини зокрема привертав увагу дослідників від самого розпаду соціалістичного блоку та початку демократичних перетворень. Наразі існує значна кількість фахової літератури, написаної істориками, оглядачами міжнародних відносин, політологами. Необхідність комплексного аналізу наукових праць, присвячених проблематиці вступу Словацької Республіки в європейську структуру обумовлює актуальність цього дослідження.

Об'єктом статті можна визначити комплекс наукових праць вітчизняних та зарубіжних істориків, політологів, які присвячені проблемі європейської інтеграції Словацької Республіки.

Метою дослідження є проаналізувати зазначені наукові доробки. Завдання роботи – визначити основні наукові концепції, сформульовані вітчизняними та зарубіжними істориками в наукових працях, присвячених історії Словацької Республіки 1993-2004 рр., проаналізувати тенденції розвитку вітчизняної історичної науки у сфері вивчення сучасної історії Словаччини.

Виклад основного матеріалу. Огляд наукового висвітлення проблеми внутрішньополітичного розвитку Словацької Республіки в контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів дозволяє розділити існуючі матеріали наукового характеру на групи: вітчизняна та зарубіжна історіографія. Кожна з груп має специфіку подання матеріалу.

Словаччині в 90-х рр. ХХ ст. українськими науковцями приділено увагу здебільшого з погляду двосторонніх відносин, або як частині Вишеградської четвірки. У публікаціях з проблем міжнародних стосунків розкриваються лише окремі питання новітніх українсько-словацьких відносин. Наприклад, у солідному синтезованому підручнику «Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980–2000 рр.)», виданому в 2001 р., розділ про європейські постсоціалістичні країни присвячений виключно Балканам, а про стосунки України з державами Центрально-Східної Європи і конкретно

зі Словаччиною нема жодного слова [5]. Лише в заключній частині книги стисло згадується про відносини України з Польщею, Румунією та Чехією. Таке ставлення до вивчення українсько-словацьких відносин походить із реалій самої зовнішньої політики Української держави. На жаль, українська дипломатія 90-х рр. ХХ ст. неповною мірою використовувала можливості двостороннього співробітництва зі СР, хибно вважаючи її незначним гравцем на європейській політичній сцені. Пріоритетними вважалися відносини з іншими державами ЦСЄ, насамперед із Польщею. Крім того, і СР, і Україна певний час претендували на роль так званого «мосту між Сходом і Заходом». Звідси, мабуть, і походить відсутність інтересу до досліджень новітньої історії Словаччини в останньому десятилітті ХХ ст.

Стійкий інтерес до історії країн Центрально-Східної Європи в Україні з'явився у 2001–2002 рр., коли з ініціативи істориків провідних вищих навчальних закладів України розгорнулася реалізація масштабних дослідницьких проектів з історії цих країн загалом та Словаччини зокрема. Під егідою Львівського національного університету ім. Івана Франка у 2001 р. було опубліковано першу в Україні ґрунтовну історію Центрально-Східної Європи від найдавніших часів до сучасності, де стисло відображено і розвиток СР у 90-ті роки ХХ століття [2]. Значною для української науки стала «Історія країн Центрально-Східної Європи (кн. ХХ – поч. ХХІ ст.)» М. Кріля, котра висвітлює загальні закономірності та специфічні особливості їх державно-політичного розвитку, соціально-економічних, культури, основні напрями зовнішньої політики, зокрема й Словаччини [3]. У 2005 р. в Києві вийшов підручник В. Ярового з новітньої історії Центральноєвропейських та Балканських країн ХХ ст., який містить розділ з історії Словаччини 1990-х рр. [16]. Нині ґрунтовно студіюють історію Словаччини українські науковці С. Віднянський, М. Кріль та ін.

Вивчення новітньої історії СР протягом останніх років здійснюється в Буковинському, Ужгородському та Рівненському універ-

ситетах. Зокрема, у Рівненському державному гуманітарному університеті функціонує школа «Історії слов'янських народів» під керівництвом професора Р. М. Постолювського. В Україні було підготовлено ряд дисертаційних досліджень, зокрема «Національний фактор у суспільно-політичному розвитку Чехії та Словаччини (1989 – середина 1990-х рр.)» Ю. А. Юрійчуком та Т. С. Сергієнко «Українсько-словацькі відносини: формування системи міждержавного співробітництва (90-ті роки ХХ ст.)» [15, 10]. Процес входження Словаччини в НАТО, як складову частину розширення Альянсу на Схід, розглядає О.І. Санжаревський у своїй кандидатській роботі «Східноєвропейська політика НАТО кінця 80-х – сер.90-х рр. ХХ ст. (на прикладі Польщі, Чехії, Словаччини, Угорщини)» [9]. Слід згадати також дослідження Д. Мороза «Формування системи багатостороннього співробітництва країн-членів Вишеградської четвірки (1991–2004 рр.)» [6], який розглядає Словаччину як частину Вишеградської четвірки.

Науковий рівень вивчення цієї проблеми був дещо вищим у Російській Федерації. Російська історіографія приділяла значну увагу трансформаційним процесам у країнах Центрально-Східної Європи та змінам їх геополітичного становища. Зокрема, співробітниками відділу сучасної історії Інституту слов'янознавства РАН було підготовлено низку статей, опублікованих у журналі «Славяноведение». А в Москві було проведено спеціальну міжнародну наукову конференцію з нагоди 10-річчя антитоталітарних революцій з аналізом їх політичних, соціальних і економічних наслідків та видано книгу «Революції 1989 року в країнах Центральної (Східної) Європи: Погляд через десятиліття» [8]. У російських історичних журналах з'явилася низка статей, присвячених революціям в країнах Центрально-Східної Європи і наслідкам їх постсоціалістичних трансформацій [1, 4]. Російських науковців також цікавило питання розширення ЄС, НАТО на Схід та наслідки цього процесу для Росії [11, 12]. Написані колективні роботи, присвячені країнам Східної Європи, зокрема «Політичний ландшафт країн Східної Європи середини 90-х років» за редакцією Зудінова Ю. Ф. [7].

Вагомим доробком російських учених із проблеми реформування постсоціалістичних держав стало трьохтомне колективне видання «Центрально-Східна Європа в другій половині ХХ століття» [13]. Ця робота має важливе позитивне значення для дослідження трансформаційних процесів у країнах ЦСЄ, але вона не повністю висвітлює конкретні історичні перетворення в Словаччині. Ще одна риса, при-

таманна цій роботі, – це перебільшення ролі Російської Федерації в сучасних міжнародних відносинах.

Помітною стала узагальнююча праця російських науковців «Чехія і Словаччина в ХХ ст.: нариси історії» за редакцією В. В. Мар'їної, що вийшла у 2005 р. [14]. Історичний нарис, виданий у двох томах, акцентує увагу на ключових моментах чеської та словацької історії, зокрема й на першому десятилітті існування незалежних держав (1993–2003 рр.). Автори монографії не розглядають події 1990–1992 рр., коли відбувся розпад федерації. Розділ з історії незалежної Словаччини, написаний Е. Задорожнюк, аналізує політичну ситуацію в країні. Головна увага приділена діяльності прем'єр-міністра В. Мечіара. Розглядаючи «фактор Мечіара», Е. Задорожнюк виділяє, з одного боку, риси авторитаризму та маніпулювання в його політичному курсі, і в той же час підкреслює, що «він відійшов від власних позицій не стільки під зовнішнім тиском Заходу, скільки внаслідок легальних процедур, зазнавши поразки на виборах [14, с. 424]». Інші сторони життя чеського і словацького суспільства цього періоду представлені в нарисі Н. В. Коровіциної «Чехи і словаки в суспільних трансформаціях другої половини ХХ ст.». Авторці вдалося проаналізувати базові цінності декількох поколінь словаків, відмінності між двома націями та особливості сприйняття ними системних змін кінця ХХ ст. Слід зазначити, що російські науковці значно більше уваги приділяють історії Чехії, а не Словаччини.

У словацькій історіографії постійно присутня тематика досліджень як внутрішньополітичного розвитку країни, так і різних напрямів її зовнішньої політики. Насамперед слід назвати роботи словацького політолога-міжнародника А. Дулеби. У монографії «Кінець сучасної Центральної Європи? Україна і Словаччина після першої хвилі розширення НАТО на Схід» аналітик спробував визначити геополітичні варіанти майбутнього розвитку Центральної Європи, місце і роль Словаччини та України в міжнародних відносинах країн регіону. Автор наголошує, що в Україні і навколо неї відбуваються такі процеси, які кардинальним чином можуть змінити обличчя і карту Європи, у тому числі й майбутнє Словаччини [19]. Інші роботи А. Дулеби також звертаються до теми відносин СР із Росією та Україною, аналізують досягнення та визначають гальмуючі фактори й основні проблеми двостороннього співробітництва з цими країнами, крім того, ці питання розглядаються з погляду змін геополітичного становища в Європі, розширення ЄС та НАТО [20, 21, 22, 23]. Політолог виступає з різкою критикою політики уряду В. Мечіара

щодо зближення СР з Росією та підпорядкування Словаччини стратегічним інтересам Москви [24].

А. Дулеба та К. Гірман у роботі «Росія в кінці ери Єльцина. Зовнішня і внутрішня політика, розширення НАТО та інтереси Словаччини» [25] визначають вплив російської політики на розвиток Словаччини, головні інтереси держави після першого розширення НАТО та зміни геополітичної ситуації в Центрально-Східній Європі. У монографії також розглядаються словацько-російські міждержавні відносини 1990-х років. При цьому автори підкреслюють, що навіть після внутрішніх демократичних змін у Словаччині в 1998 р. РФ і надалі займає важливіше місце у словацькій східній політиці, ніж безпосередній сусід СР – Україна. Колективна робота А. Дулеби, П. Лукача та М. Влаховського «Зовнішня політика Словацької Республіки: вихідна точка, стан і перспективи» дає аналіз зовнішньої політики Словаччини перших п'яти років незалежності [26].

Наступний блок публікацій, що становили інтерес при написанні цього дослідження, належать словацькому політологу М. Буторі, який аналізує перебіг виборів у СР та проведення референдумів, зокрема й референдум 1997 р. про вступ Словаччини до НАТО [17]. Робота «Словаччина в сирій зоні? Розширення НАТО: невдачі і перспективи Словаччини» визначає причини невдач СР на шляху вступу до Північноатлантичного Альянсу [18].

Певний інтерес при вивченні перебігу процесу інтеграції СР до ЄС становили праці Й. Фігеля і М. Адаміша – «Словаччина на шляху до Європейського Союзу», що визначає головні етапи та контексти вступного процесу [27], та В. Кмеца «Безпека Словацької Республіки та інтеграція до НАТО та ЄС», що аналізує головні проблеми безпеки держави в контексті вступного процесу до європейських і євроатлантичних утворень [28].

Ці ж питання висвітлюють публікації В. Кривого і О. Гарфашової [29, 30], В. Лешка [31–35], та І. Самсона [58–60].

Процес внутрішньополітичного розвитку Словаччини аналізує в своїх книгах також словацький політолог М. Лешко. Особливо цікавими є монографії «Мечіар та мечіаризм» і «Маски та обличчя нової еліти» [36, 37]. Зокрема, у другій праці автор характеризує дванадцять осіб, які мали відношення до урядової коаліції, сформованої після виборів 1998 р. Цікавим є те, що автор не подав персонального образу кожного політика, а швидше підкреслив ті їхні дії, що викликали найбільше незадоволення словацької громадськості.

Автором наступного комплексу опрацьова-

них нами праць є політолог Г. Месежніков, котрий аналізує роботу інститутів конституційної системи (Національної Ради СР, Президента СР, уряду, Конституційного Суду СР), діяльність політичних партій, реакцію з-за кордону на внутрішній розвиток Словаччини, визначає характер відносин між президентом, урядовим кабінетом і парламентом; урядовою коаліцією та опозицією. Особливу увагу він звертає на процес підготовки, проведення та результати виборів до парламенту 1994 р., проведення референдуму в 1997 р. та інші актуальні питання з внутрішньополітичного розвитку держави [38–56].

Слід відзначити також праці словацького політолога С. Шомолані, яка критично розглядає політику уряду В. Мечіара в статті «Який режим постає в Словаччині?» [71]. Разом із Г. Месежніковим політолог стала редактором кількох збірників з актуальних внутрішньополітичних питань «Словаччина: проблеми консолідації демократії. Суперечка про «правила гри» продовжується» та «Словаччина: вибори 1994 р.» [72]. Дослідниця в своїх роботах розглядає проблеми проведення демократичних реформ у державі, пов'язує невдачі інтеграційного курсу з характером внутрішньодержавних процесів.

Специфікою словацьких досліджень є те, що майже всі вони виконуються експертами незалежних дослідницьких центрів та неурядових організацій. Одним із таких центрів є Асоціація зовнішньої політики Словаччини (Slovenska spoločnosť pre zahraničnú politiku, SFPA), що була заснована в 1993 р. як недержавне громадське об'єднання незалежних експертів і організацій, які займаються проблемами міжнародних відносин. Діяльність АЗПС спрямовувалася на сприяння включенню Словаччини до загальноєвропейських та трансатлантичних структур, зміцненню стосунків СР з зарубіжними державами. Асоціацією реалізовувалися програми вивчення і пропаганди євроатлантичної інтеграційної політики через проведення міжнародних конференцій, тематичних «круглих столів» за участю відомих державних діячів та політиків, дипломатів, експертів-міжнародників із різних країн. Так, у Прешові за сприяння Асоціації, відбулися два семінари – «Словаччина і НАТО: безпека за посередництва співпраці» у 2001 р. та «Регіональний конвент про НАТО» у 2002 р., – які проводилися в межах державної програми поінформовання суспільства про НАТО [61, 57]. Із 2000 р. Асоціація розпочала випуск щоквартального збірника з матеріалами проведених зустрічей, дискусій та конференцій англійською мовою під назвою «Slovak Foreign Policy Affairs».

У Братиславі функціонує ще одна незалежна словацька організація – Інститут громадських питань (InŠtitút pre verejnú otázku), що започаткувала унікальне в Центрально-Східній Європі видання. Починаючи з 1995 р., експерти інституту готують об'ємні матеріали про стан і тенденції розвитку словацького суспільства, що виходять у формі книги-щорічника [62–70]. У кожній книзі аналізуються внутрішньополітичний розвиток та політична сцена, розглядаються особливості функціонування парламенту, уряду, президента, характер відносин між ними та подається оцінка внутрішніх реформ закордонними структурами, представниками ЄС та НАТО. Окремим розділом подається характеристика зовнішньої політики держави, причому матеріал структурований на розділи: регіональна співпраця, двосторонні та багатосторонні відносини. Також досліджується стан військових сил та особливості перебігу процесу підготовки армії

до вступу в НАТО. Незалежний характер цих досліджень дозволяє експертам в окремих випадках висловлювати критичну оцінку проведення реформ.

Висновки. Таким чином, вітчизняна історіографія розкриває переважно загальну картину внутрішньополітичного розвитку Словацької Республіки у 1993–2004 рр. Значна увага науковцями звертається на україно-словацькі відносини. Водночас російські історики та політологи більш тенденційно висвітлюють процеси реформ у Словаччині та її зовнішньополітичні кроки. Словацька історіографія, на відміну від вітчизняної та російської, репрезентує глибокий аналіз системних, у першу чергу, геополітичних чинників розвитку Словацької держави, вказує на гальмуючі фактори реалізації інтеграційного курсу держави, рекомендує окремі механізми розв'язання проблемних вузлів відносин Словаччини з ЄС і НАТО та пропонує оптимальні шляхи інтенсифікації співробітництва з ними.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Десять лет системной трансформации в странах Центрально-Восточной Европы и в России: итоги и уроки // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – №5. – С.3-14.
2. Історія Центрально-Східної Європи [посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів] / за ред. Л.Зашкільняка. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2001. – 660 с.
3. Кріль М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кн. XX – поч. XXI ст.). – К.: Знання, 2008. – 284 с.
4. Марьина В.В. Революции 1989 г. в странах Центральной и Центрально-Восточной Европы: взгляд через десятилетие / В.В.Марьина // Новая и новейшая история. – 1999. – № 6. – С. 204-208.
5. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980–2000 роки): Підручник /Л.Ф.Гайдуков, В.Г.Кремь, Л.В.Губернський та ін. – К.: Либідь, 2001. – 624 с.
6. Мороз Д.О. Формування системи багатостороннього співробітництва країн-членів Вишеградської четвірки (1991–2004 рр.): автореф. дис. ...канд.іст.наук: спец.07.00.02 «Всесвітня історія» / Д.О.Мороз. – К., 2006. – 20 с.
7. Политический ландшафт стран Восточной Европы середины 90-х годов: [зб. науч. роб. / ред. Зудин Ю.Ф.] – М.: Институт славяноведения балканистики РАН. – 1997. – 261 с.
8. Революции 1989 г. в странах Центральной (Восточной) Европы: Взгляд через десятилетие. – М.: Наука, 2001. – 204 с.
9. Санжаревський О.І. Східноєвропейська політика НАТО кінця 80-х – середини 90-х рр. XX ст. (на прикладі Польщі, Чехії, Словаччини, Угорщини): автореф. дис. ...канд. іст. наук: спец. 07.00.02 «Всесвітня історія» / О.І.Санжаревський. – Чернівці: Чернівецький державний університет ім. Ю.Федьковича, 1998. – 17 с.
10. Сергієнко Т.С. Українсько-словацькі відносини: формування системи міждержавного співробітництва (90-ті роки XX ст.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 «Всесвітня історія» / Т.С.Сергієнко. – К.: Інститут історії НАН України, 2003. – 18 с.
11. Тарасов И.Н. Политико-экономическая асимметрия в отношениях России со странами Центрально-Восточной Европы / И.Н.Тарасов // Полис. – 2008. – №2. – С.136-146.
12. Тот К. О перспективе сотрудничества России и Европы в контексте вступления ряда стран ЦВЕ в ЕС / К.Тот // Актуальные проблемы Европы. – 2003. – №4. – С.179-188.
13. Центрально-Восточная Европа во второй половине XX века: в 3 т. [ред. Некипелова А.Д.] – М.: Наука. – 2002. – Т.3.: Трансформации 90-х годов. – 2002. – 461 с.
14. Чехия и Словакия в XX веке: очерки истории / [отв. ред. В.В.Марьина]: в 2-х т. – М., 2005. – Т.2. 2005. – 570 с.
15. Юрійчук Ю.А. Національний фактор у суспільно-політичному розвитку Чехії та Словаччини (1989 – середина 1990-х рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02. «Всесвітня історія» / Ю.А.Юрійчук. – Чернівці: Чернівецький державний університет ім. Ю.Федьковича, 2000. – 20 с.
16. Яровий В.І. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн. XX століття: [підручник для вищих навчальних закладів] / В.І.Яровий. – К.: Генеза, 2005. – 816 с.
17. BŮtora M. Kontexty slovenského referenda / M.BŮtora // Slovenské referendum 1997: Zrod, priebeh, dô

- sledky / Ed. Mesežnikov G., BÚtora M. – Bratislava: IVO, 1997. – S.13-42.
18. BÚtora M. Slovensko v Šedej zone? RozŠirovanie NATO, zlyhanie a perspektivy Slovenska / M.BÚtora, F.Š ebej. – Bratislava: IVO, 1998. – 255 s.
19. Duleba A. Koniec sÚčasnej strednej Európy? Ukrajina a Slovensko po prvej vlne rozŠirenia NATO / A.Duleba. – Bratislava: IVO, 1998. – 167 s.
20. Duleba A. Doterajší Úspech slovenského hospodárstva bol závislý od neŠtandardných vzťahov s Ruskom / A.Duleba // Trend. – 1997. – 15.januára. – Č.3. – S.8A.
21. Duleba A. Slovenská východná politika: Kyjev v hlbokom tieni Moskvy / A.Duleba // Mezinárodní politika. – 1997. – Č.4. – S.14-16.
22. Duleba A. Slovensko-ruské hospodárske vzťahy – viac otázok ako odpovedí / A.Duleba // Mezinárodní vztahy. – 1997. – Č.2. – S.31-50.
23. Duleba A. ZahraniČná politika SR vo volebných programoch politických strán / Duleba A. – Bratislava: RC SFPA, 2002. – 56 s.
24. Duleba A. Slepý pragmatizmus slovenskej východnej politiky. Aktuálna agenda slovensko-ruských bilaterálnych vzťahov / A.Duleba. – Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraniČnú politiku, 1996. – 59 s.
25. Duleba A. Rusko na konci Jeľcinovej éry. ZahraniČná a vnÚtoraná politika, rozŠirovanie NATO a záujmy Slovenska / A.Duleba, K.Hirman. – Bratislava: IVO, 1999. – 321 s.
26. Duleba A. ZahraniČná politika Slovenskej republiky: východiská, stav a perspektivy / A.Duleba, LukaČ P., Wlachovský M. – Bratislava: VC SFPA, 1998. – 63 s.
27. Figel' J. Slovensko na ceste do Európskej Únie. Kapitoly a sÚvislosti / J.Figel', M.AdamiŠ. – Bratislava: SFPA, 2003. – 204 s.
28. Kmec V. Bezpečnosť Slovenskej republiky a integrácia do NATO a Európskej Únie / V. Kmec. – Bratislava: IVO, 2002. – 77 s.
29. Krivý V. AkÚ zahraniČnú politiku pre našu verejnú? / Krivý V., O.Gyárfášová, Velšic M. // SME. – 2000. – 29.apríla // www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
30. Krivý V. V pripadnom referende o vstupe SR do Severoatlantickej aliancie by jasne prevázili hlasy «ZA» / V.Krivý, O.Gyárfášová // Hospodárske noviny. – 2001. – 5.septembra // www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
31. LeŠka V. Dostihne Slovensko své sousedy na ceste do Európskej unie? / V.LeŠka // Mezinárodní vztahy. – 2000. – Č.2. – S.47-61.
32. LeŠka V. Slovensko – nadějný uchazeČ o Členství v NATO? / V.LeŠka // Medzinárodní otázky. – 2002. – Č.2. – S.3-29.
33. LeŠka V. Slovensko před přijetím do euroatlantických struktur – politické, ekonomické a sociální aspekty při ipravenosti na vstup do EU a do NATO / V. LeŠka // Mezinárodní vztahy. – 2004. – Č.1. – S.90-109.
34. LeŠka V. Slovensko v roce parlamentních a historických rozhodnutí / V.LeŠka // Mezinárodní vztahy. – 2002. – Č.2. – S.29-48.
35. LeŠka V. Stane se Slovensko dvacátým Členem NATO ? / V.LeŠka // Mezinárodní politika. – 2001. – Č.4. – S.19-21.
36. LeŠko M. MeČčiar a meČčiarizmus. Politik bez ŠkrupÚl, politika bez zábran / M.LeŠko. – Bratislava: VMV, 1996.
37. LeŠko M. Masky a tváre novej elity. Čítanie o dvanástich politikoch z piatich vládnych strán / M.LeŠko. – Bratislava: IVO, 2000. – 325 s.
38. Mesežnikov G. Byť slušným politikom by sa malo vyplácať / Mesežnikov G. // Mosty. – 1999. – Č.39. – 28.septembra // www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
39. Mesežnikov G. Čo ovplyvnilo Účasť na euroreferende / Mesežnikov G. // SME. – 2003. – 2.jÚla // www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
40. Mesežnikov G. Schuster má Úspech najmä vonku / Mesežnikov G. // SME. – 2000. – 22.mája // www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
41. Mesežnikov G. Kam kráČa slovenská politika / Mesežnikov G. // Národná obroda. – 2001. – 16. novembra // www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
42. Mesežnikov G. K niektorým otázkam zahraniČnopolitickej línie sÚčasného ruského vedenia v kontexte stredoEurópskeho regionu / G.Mesežnikov // Medzinárodní otázky. – 1994. – Č.1. – S.3-16.
43. Mesežnikov G. Národný populizmus na Slovensku / Mesežnikov G., O.Gyárfášová. – Bratislava: IVO, 2008. – 55s.
44. Mesežnikov G. Novelizácia Ústavy: odhalenia a pouČenia / G.Mesežnikov // Mosty. – 2001. – Č.10. – marec // www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
45. Mesežnikov G. Osud dvoch prezidentov: zhoda alebo rozdiel? / G.Mesežnikov // Mosty. – 2001. – Č.27. – 3.j Úla // www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
46. Mesežnikov G. Parlamentné voľby 1994: potvrdenie «rozdvajnosti» politickej scény Slovenska / G.Mesežnikov // Slovensko: Voľby 1994. – Bratislava: Slovenské združenie pre politické vedy, 1994. – S.101-111.
47. Mesežnikov G. Povolebné Slovensko: odstraňovanie dôsledkov meČčiarizmu a stabilita novej vlády / G. Mesežnikov // Slovenské listy. – 1999. – Č.1. – február // www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
48. Mesežnikov G. Povolebné Slovensko. Verejná mienka, politickí aktéri, médiá / G.Mesežnikov. – Bratislava:

- IVO, 2003. – 119 s.
49. Mesežnikov G. Prezentácia vzťahu EÚ – Slovensko hlavnými politickými aktormi SR / G.Mesežnikov // Medzinárodné otázky. – 1999. – Č.1 – S.17-51.
50. Mesežnikov G. Slovensko: desať rokov samostatnosti a rok reforiem / G.Mesežnikov, O.Gyárfášová. – Bratislava: IVO, 2004. – 165 s.
51. Mesežnikov G. Slovensko v EÚ: vyhliadky na lepší život / G. Mesežnikov // Mosty. – 2003. – Č.10. – 6.mája // www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
52. Mesežnikov G. Sto dní (100 dní Dzurindovej vlády: výsledky, nádeje, obavy) / G.Mesežnikov // Slovenské listy. – 1999. – Č.3. – marec // www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
53. Mesežnikov G. Štruktúrácia systému politických strán: stav a trendy / G.Mesežnikov // Ed. Szomolányi S. Slovensko: problémy konsolidácie demokracie. Spor o «pravidlá hry» pokračuje / S.Szomolányi. – Bratislava: Slovenské združenie pre politické vedy – Nadácia Friedricha Eberta, 1997. – S.27-46.
54. Mesežnikov G. V očakávaní skúšky zrelosti / G.Mesežnikov // Mosty. – 1999. – Č.1. – 12.januára // www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
55. Mesežnikov G. Voľby 1998: analýza volebných programov politických strán a hnutí / Mesežnikov G. – Bratislava: IVO, 1998. – 127 s.
56. Mesežnikov G. Vzťah k NATO v postojoch politických strán / G. Mesežnikov // SME. – 2001. – 11.mája // www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
57. Regionálny konvent o NATO / Zost. Benč V. – Prešov 2002 (30.mája 2002). – Bratislava: SSZP, 2002. – 89 s.
58. Samson I. Bezpečnostné aliancie a interpretácia dokumentov NATO / I.Samson // Euroatlantické partnersvo. NATO v dokumentoch z rokov 1990–1999 / Ed. Š.Šebesta. – Bratislava: MO SR, SFPa, Politologický kabinet SAV, 2000. – S.11-26.
59. Samson I. Integrácia Slovenska do bezpečnostného systému Západu. Bezpečnostné špecifiká a špecifické riziká a neistôt / Samson I. – Bratislava: SFPa, 1997. – 94 s.
60. Samson I. Problémy a perspektívy euro-atlantického bezpečnostného partnerstva / Samson I., Zálešák T. – Bratislava: Konzervatívny inštitút M.R.Štefánika, 2002. – 38 s.
61. Slovensko a NATO: bezpečnosť prostredníctvom spolupráce: Medzinárodná konferencia, Prešov, (6–7 apríla 2001). – Bratislava: VC SSZP, 2001. – 89 s.
62. Slovensko 1995. Súhrnná správa o stave spoločností / Ed. BÚtora M., Hunčík P. – Bratislava: Nadácia Sándora Máraiho, 1996. – 289 s.
63. Slovensko 1996. Súhrnná správa o stave spoločností a trendoch na rok 1997 / Ed. BÚtora M. – Bratislava: IVO, 1997. – 363 s.
64. Slovensko 1997. Súhrnná správa o stave spoločností a trendoch na rok 1998 / Ed. BÚtora M. – Bratislava: IVO, 1998. – 702 s.
65. Slovensko 1998–1999. Súhrnná správa o stave spoločností / Ed. Mesežnikov G., Ivantyšyn M. – Bratislava: IVO, 1999. – 918 s.
66. Slovensko 2000. Súhrnná správa o stave spoločností / Ed. Mesežnikov G. – Bratislava: IVO, 2000. – 872 s.
67. Slovensko 2001. Súhrnná správa o stave spoločností / Ed. Mesežnikov G. – Bratislava: IVO, 2001. – 899 s.
68. Slovensko 2002. Súhrnná správa o stave spoločností / Ed. Kollár M., Mesežnikov G. – Bratislava: IVO, 2002. – 500s.
69. Slovensko 2003. Súhrnná správa o stave spoločností / Ed. Kollár M., Mesežnikov G. – Bratislava: IVO, 2003. – 820s.
70. Slovensko 2004. Súhrnná správa o stave spoločností / Ed. Kollár M., Mesežnikov G. – Bratislava: IVO, 2004. – 992s.
71. Szomolányi S. Aký režim sa vynára na Slovensku / S.Szomolányi // Ed. Szomolányi S. Slovensko: problémy konsolidácie demokracie. Spor o «pravidlá hry» pokračuje / Ed.S.Szomolányi. – Bratislava: Slovenské združenie pre politické vedy – Nadácia Friedricha Eberta, 1997. – S.7-25.
72. Szomolányi S. Slovensko: problémy konsolidácie demokracie. Spor o «pravidlá hry» pokračuje / S.Szomolányi. – Bratislava: FES, 1997. – 207s.

Стаття надійшла до редакції 22.07.2013

REFERANCES:

1. Desyat let sistemnoj transformacii v stranah Centralno-Vostochnoj Evropy i v Rosii: itogi i uroky (Ten years systemnoy Transformation in the countries of Central Europe and Vostochnoy in Russia: Results and Lessons). *Mirovaja ekonomika i mezhdunarodnyje otnosheniya*, 2000, no. 5, pp.3-14.
2. Istorija Centralno-Shidnoi Evropy: [posibnyk dlja studentiv istorychnyh i humanitarnyh fakultetiv] / za red. L. Zachkilnjacka (History of East Central Europe). Lviv, 2001, 660 p.
3. Kril M. Istorija krain Centralno-Shidnoi Evropy (kn.XX-p.XXI st.) (The history of Central and Eastern Europe (XX - early. XXI century). Kiev, 2008, 284 p.
4. Marjina V.V. Revoljucii 1989 g. v stranah Centralnoj i Centralno-Vostochnoj Evropy: vzgljad cherez desjatiletie (Revolution of 1989 in the countries of Central and Central Europe Vostochnoy: Look through desjatiletye). *Novaja i novejjaja istorija*, 1999, no. 6, pp. 204-208.
5. Miznarodni vidnosyny ta zovnichnja polityka (1980-2000 roky): Pidruchnyk / L.F. Gajdukov, V.G.Kremin, L.V.Gubernskij ta in. (International relations and foreign policy (1980-2000 years)). Kiev, 2001, 624 p.
6. Moroz D.O. Formuvannja systemy bahatoronnjoho spivrobitnytva krain-chleniv Vyshehradskoi chetvirky (1991-2004 rr.): avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: spec.07.00.02 «Vsesvitnja istorija» (Formation of multilateral cooperation of member countries Visegrad (1991-2004 years). Kiev, 2006, 20 p.
7. Politicheskij landshaft stran Vostochnoj Evropy cerediny 90-h godov: [zb.nauch.robot / red. Zudinov J.F.] (The political landscape of Europe countries Vostochnoy seredyny 90-ies). Moskva, 1997, 261 p.
8. Revoljucii 1989 g. v stranah Centralnoj (Vostochnoj) Evropy: Vzgljad cherez desjatiletie (Revolution of 1989 in the countries of Central (Vostochnoy) Europe: Sight through desjatiletye). Moskva, 2001, 204 p.
9. Sanzarevskij O.I. Shidnoevropejska politika NATO kincja 80-h – seredyny 90-h rr. XX st. (na prikladi Polshchi, Chehii, Slovachyny, Uhorshchyny): avtoref. dys. ...kand. ist. nauk: spec. 07.00.02 «Vsesvitnja istorija» (Eastern European NATO policy late 80's - mid 90's of the twentieth century. (for example, Poland, Czech Republic, Slovakia, Hungary). Chernivci, 1998, 17 p.
10. Serhienko T.S. Ukrainsko-slovacki vidnosyny: formuvannja systemy mizderzavnoho spivrobitnytva (90-ti roky XX st.): avtoref. dys. ...kand. ist. nauk: spec. 07.00.02 «Vsesvitnja istorija» (Ukrainian-Slovak relations: the formation of international cooperation (90 years of the twentieth century). Kiev, 2003, 18 p.
11. Tarasov I.N. Politiko-ekonomicheskaja asimmetrija v otnoshenijah Rossii so stranami Centralno-Vostochnoj Evropy (The political and economic asymmetry in the relationship between Russia and the countries of Central and Eastern Europe). *Polis*, 2008, no. 2, pp. 136-146.
12. Tot K. O perspective sotrudnichestva Rossii i Evropy v kontekste vstuplenija rjada stran CVE v ES (On the prospect of cooperation between Russia and Europe in the context of a number of CEE countries joining the EU). *Aktualnye problemy Evropy*, 2003, no. 4, pp. 179-188.
13. Centralno-Vostochnaja Evropa vo vtoroj polovine XX veka: v 3 tomah [red. Nekipelova A.D.] (Central and Eastern Europe in the second half of the XX century). Moskva, 2002, Vol.3, 461 p.
14. Chehija i Slovakiya v XX veke: ocherki istorii / [otv.red. V/V/Marjina]: v 2 tomah (The Czech Republic and Slovakia in the Twentieth Century: Essays on the History). Moskva, 2005, Vol. 2, 570 p.
15. Jurijchuk J.A. Nacionalnyj factor u suspilno-politychnomu rozvytku Chehii ta Slovachyny (1989-seredyna 1990-h rr.): avtoref. dys. ...kand. ist. nauk: spec. 07.00.02 «Vsesvitnja istorija» (National factor in the socio-political development of the Czech Republic and Slovakia (1989 - mid 1990)). Chernivci, 2000, 20 p.
16. Jarovij V.I. Novitnja istorija Centralnoevropejskych ta Balkanskych krain. XX stolittja: [pidruchnyk dlja vyshchych navchalnyh zakladiv] (Recent history of Central European and Balkan countries. twentieth century). Kiev, 2005, 816 p.
17. Butora M. Kontexty slovenského referenda // Slovenske referendum 1997: Zrod, priebeh, dosledky / Ed. Meseznikov G., Butora M. (Contexts Slovak referendum). Bratislava, 1997, pp.13-42.
18. Butora M. Slovensko v shedej zone? Rozshirovanie NATO, zlyhanie a perspektivy Slovenska. (Slovakia zone in the shed? Rozshirovanie NATO, failures and prospects of Slovakia). Bratislava, 1998, 255 p.
19. Duleba A. Koniec sUchasnej strednej Evropy? Ukrajina a Slovensko po prvej vlne rozshirenja NATO (End of contemporary Central Europe? Ukraine and Slovakia after the first wave of NATO enlargement). Bratislava, 1998, 167 p.
20. Duleba A. Doterajshi uspech slovenskeho hospodarstva bol zavisly od neshtandardnych vztjahov s Ruskom (The success of the Slovak economy was dependent on non-standard relations with Russia). *Trend*, 1997, 15 januara, no. 3, p.8A.
21. Duleba A. Slovenska vychodna politika: Kyjev v hlbokom tieni Moskvy (Eastern Slovak politics Kiev in deep shade of Moscow). *Mezinarodni politika*, 1997, no. 4, pp.14-16.
22. Duleba A. Slovensko-ruske hospodarske vztjahy – viac otazok ako odpovedi (Slovakia-Russian economic relations - more questions than answers). *Mezinarodni vztahy*, 1997, no. 2, pp.31-50.
23. Duleba A. Zahranichna politika SR vo volebných programoch politických stran (Foreign Policy in the electoral programs of political parties), Bratislava, 2002, 56 p.
24. Duleba A. Slepý pragmatizmus slovenskej východnej politiky. Aktualna agenda slovensko-ruských bilaterálnych vztjahov (Blind pragmatism Slovakia Eastern policy. Current Agenda Slovakia-Russia bilateral relations). Bratislava, 1996, 59 p.
25. Duleba A. Rusko na konci Jelcinovej ery. Zahranichna a vnútorná politika, rozširovanie NATO a zaujmy Slovenska (Russia at the end of the Yeltsin era. Foreign and domestic policy, NATO enlargement and the inter-

- ests of Slovakia). Bratislava, 1999, 321 p.
26. Duleba A. Zahranichna politika Slovenskej republiky: vychodiska, stav a perspektivy (Foreign Policy of the Slovak Republic: background, status and prospects). Bratislava, 1998, 63 p.
27. Figel J. Slovensko na ceste do Eurupskej unie. Kapitoly a suvislosti (Slovakia on the way to the European Union. Chapters and respect). Bratislava, 2003, 204 p.
28. Kmec V. Bezpečnosť Slovenskej republiky a integrácia do NATO a Eurupskej unie (Safety Slovak Republic and integration into NATO and the European Union). Bratislava, 2002, 77 p.
29. Krivy V. Aku zahranichnu politiku pre nashu verejnosť? (Which foreign policy for our community?) SME, 2000, 29 apríla. Regime to access: www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
30. Krivy V. V pripadnom referende o vstupe SR do Severoatlantickej aliance by jasne prevazili hlasy «ZA» (In a possible referendum on accession to the North Atlantic alliance would clearly outweigh votes «YES»). Hospodárske noviny, 2001, 5 septembra. Regime to access: www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
31. Leshka V. Dostihne Slovensko sve susedy na ceste do Eurupskej unie? (Slovakia catches up with its neighbors on the way to the European Union). Medzinarodni vzťahy, 2000, no. 2, pp. 47-61.
32. Leshka V. Slovensko – nadejny uchazec o clenstvi v NATO? (Slovakia - promising candidate for membership in NATO?) Medzinarodne otázky, 2002, no.2, pp.3-29.
33. Leshka V. Slovensko pred prijatím do euroatlantických struktur – politicke, economicke a socialni aspekty pripravenosti na vstup do EU a do NATO (Slovakia before taking into Euro-Atlantic structures - political, economic and social aspects of readiness to join the EU and NATO). Medzinarodni vzťahy, 2004, no.1, pp.90-109.
34. Leshka V. Slovensko v roce parlamentnich a historických rozhodnutí (Slovakia in a historic parliamentary decision). Medzinarodni vzťahy, 2002, no. 2, pp.29-48.
35. Leshka V. Stane se Slovensko dvacatým členom NATO? (Slovakia becomes the twentieth member of NATO?). Medzinarodni politika, 2001, no.4, pp.19-21.
36. Leshko M. Mečiar a mečiarizmus. Politik bez shkrupul, politika bez zabran (Mečiar and Mečiarism. Unscrupulous politician, politics uninhibited). Bratislava, 1996.
37. Leshko M. Masky a tvare novej elity. Čítanie o dvanástich politikoch z piatich vladnych stran (Masks and faces the new elite. Reading about twelve politicians of the ruling parties of five). Bratislava, 2000, 325 p.
38. Meseznikov G. Byť slushným politikom by sa malo vyplacať (Be polite politician should be paid). Mosty, 1999, no. 39, 28 septembra. Regime to access: www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
39. Meseznikov G. Cho ovplyvnilo uchast na euroreferende (What affect participation in euroreferende). SME, 2003, 2 júla. Regime to access: www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
40. Meseznikov G. Schuster ma uspech najme vonku (Schuster's success mainly outside). SME, 2000, 22 mája. Regime to access: www.ivo.sk/publicistika/anotovaný_rozhovor
41. Meseznikov G. Kam kracha slovenska politika (Where is the Slovak politics). Narodna obroda, 2001, 16 novembra. Regime to access: www.ivo.sk/publicistika/rozhovor
42. Meseznikov G. K niektorým otázkam zahranichnopolitickej linie suchasneho ruskeho vedenia v kontexte stredoeurpskeho regionu (Some of the issues of foreign policy line of the current Russian leadership in the context of the Central European region). Medzinarodne otázky, 1994, no.1, pp. 3-16.
43. Meseznikov G. Narodny populizmus na Slovensku (National populism in Slovakia). Bratislava, 2008, 55 p.
44. Meseznikov G. Novelizácia ustavy: odhalenia a poučenia (Amendments to the Constitution: discovery and learning). Mosty, 2001, no.10, marec. Regime to access: www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
45. Meseznikov G. Osud dvoch prezidentov: zhoda alebo rozdiel? (The fate of two presidents: coincidence or difference?). Mosty, 2001, no. 27, 3 júla. Regime to access: www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
46. Meseznikov G. Parlamentne volby 1994: potvrdenie «rozdvajnosti» politickej sceny Slovenska // Slovensko: Voľby 1994. (Parliamentary elections 1994: confirmation «rozdvajnosti» political scene in Slovakia). Bratislava, 1994, pp.101-111.
47. Meseznikov G. Povolebne Slovensko: odstranjovanie dosledkov mečiarizmu a stabilita novej vlady (Election Slovakia: implications of removing mečiarism and stability of the new government). Slovenské listy, 1999, no.1, február. Regime to access: www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
48. Meseznikov G. Povolebne Slovensko. Verejna mienka, politicki akteri, media (Election Slovakia. Public opinion, political actors, media). Bratislava, 2003, 119 p.
49. Meseznikov G. Prezentácia vzťahu EU – Slovensko hlavnými politicckými aktormi SR (Presentation of the EU - Slovakia relations politic aktor SR). Medzinarodne otázky, 1999, no.1, pp.17-51.
50. Meseznikov G. Slovensko: desať rokov samostatnosti a rok reforiem (Slovakia: Ten years of independence a year of reforms). Bratislava, 2004, 165 p.
51. Meseznikov G. Slovensko v EU: vyhliadky na lepshi život (Slovakia in the EU: prospects for a better life). Mosty, 2003, no.10, 6 mája. Regime to access: www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
52. Meseznikov G. Sto dni (100 dni Dzurindovej vlady: vysledky, nadeje, obavy) (One hundred days (100 days Dzurinda government: Results, hopes, fears)). Slovenske listy, 1999, no.3, marec. Regime to access: www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
53. Meseznikov G. Shtruktúracia systému politicckých stran: stav a trendy // Ed. Szomolanyi S. Slovensko: problémy konsolidácie demokracie. Spor o «pravidla hry» pokrachuje. (Structuring political party system: status and trends). Bratislava, 1997, pp. 27-46.
54. Meseznikov G. V očkavani skushky zrelosti (In anticipation of the maturity test). Mosty, 1999, no.1, 12 januara. Regime to access: www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok

55. Meseznikov G. Volby 1998: analiza volebných programov politických stran a hnutí (Elections 1998: The analysis of the election manifestos of political parties and movements). Bratislava, 1998, 127 p.
56. Meseznikov G. Vzťah k NATO v postojoch politických stran (Relationship with NATO in the attitudes of political parties). SME, 2001, 11 maja. Regime to access: www.ivo.sk/publicistika/autorský_Článok
57. Regionalny konvent o NATO / Zost. Bench V. Preshov, 2002 (30 maja 2002). (Regional Convention on the NATO). Bratislava, 2002, 89 p.
58. Samson I. Bezpečnostne aliancie a interpretacia dokumentov NATO Euroatlanticke partnersvo. NATO v dokumentach z rokov 1990–1999 / Ed. S.Sebesta. (Security alliance and interpretation of NATO documents). Bratislava, 2000, pp.11-26.
59. Samson I. Integracia Slovenska do bezpečnostného systému Zpadu. Bezpečnostne špecifika a špecifické rizika neistot (Slovakia's integration into the West system security. Safety specifications and specific risks uncertainties). Bratislava, 1997, 94 p.
60. Samson I. Problemy a perspektivy euro-atlantického bezpečnostného partnerstva (Problems and prospects of Euro-Atlantic security partnership). Bratislava, 2002. – 38 p.
61. Slovensko a NATO: bezpečnosť prostredníctvom spolupráce: Medzinárodná konferencia, Preshov, (6–7 apríla 2001). (Slovakia and the NATO: security through cooperation). Bratislava, 2001. – 89 p.
62. Slovensko 1995. Suhrna správa o stave spoločnosti / Ed. Butora M., Hunchik P. (Slovakia 1995. Global Company Report). Bratislava, 1996, 289 p.
63. Slovensko 1996. Suhrna správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 1997 / Ed. Butora M. (Slovakia 1996. Global Company Report and trends for 1997). Bratislava, 1997, 363 p.
64. Slovensko 1997. Suhrna správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 1998 / Ed. Butora M. (Slovakia 1997. Global Company Report and trends for 1998). Bratislava, 1998, 702 p.
65. Slovensko 1998–1999. Suhrna správa o stave spoločnosti / Ed. Meseznikov G., Ivantyshyn M. (Slovakia 1998–1999. Global Company Report). Bratislava, 1999, 918 p.
66. Slovensko 2000. Suhrna správa o stave spoločnosti / Ed. Meseznikov G. (Slovakia 2000. Global Company Report). Bratislava, 2000, 872 p.
67. Slovensko 2001. Suhrna správa o stave spoločnosti / Ed. Meseznikov G. (Slovakia 2001. Global Company Report). Bratislava, 2001, 899 p.
68. Slovensko 2002. Suhrna správa o stave spoločnosti / Ed. Kollar M., Meseznikov G. (Slovakia 2002. Global Company Report). Bratislava, 2002, 500 p.
69. Slovensko 2003. Suhrna správa o stave spoločnosti / Ed. Kollar M., Meseznikov G. (Slovakia 2003. Global Company Report). Bratislava, 2003, 820 p.
70. Slovensko 2004. Suhrna správa o stave spoločnosti / Ed. Kollar M., Meseznikov G. (Slovakia 2004. Global Company Report). Bratislava, 2004, 992 p.
71. Szomolanyi S. Aky režim sa vynára na Slovensku / S. Szomolanyi // Ed. Szomolanyi S. Slovensko: problémy konsolidácie demokracie. Spor o «pravidla hry» pokračuje / Ed.S.Szomolanyi. (What regime is emerging in Slovakia). Bratislava, 1997, pp. 7-25.
72. Szomolanyi S. Slovensko: problémy konsolidácie demokracie. Spor o «pravidla hry» pokračuje (Slovakia: Problems consolidation of democracy. The dispute over the «rules of the game» continues). Bratislava, 1997, 207 p.

Мартинчук Інна Іванівна – кандидат історичних наук, доцент
Рівненський державний гуманітарний університет
Адреса: 33028, м. Рівне, вул. С.Бандери, 12
E-mail: inna-martynchuk@yandex.ru

Martynchuk Inna Ivanivna – PhD in history, associate professor
Rivne state humanitarian university
Address: 12, Stepana Bandery Str., Rivne, Ukraine, 33028
E-mail: inna-martynchuk@yandex.ru